

D. N.

11/7 1947

Parlamentarismens förvandling

En fransk statsvetenskapsman, Léo Hamon, har i det senaste häftet av tidskriften *Politique* givit en klagörande jämförelse mellan den fjärde och den tredje republikens parlamentariska system. Flera av hans reflexioner belyser inte blott fransk politik, utan också parlamentarismens utveckling över huvud under senare tid. De har i viss mån tillämpning även på svenska förhållanden.

Under den tredje republiken var folkrepresentanternas självständighet och parlamentsdebatternas reella betydelse för ställningstagandet utmärkande för fransk politik. Ofta kunde man inför en stor fäktning i deputeradekammaren eller senaten icke förutsäga utgången; en mängd representanter kunde påverkas genom ett lysande tal eller en oväntad upplysning, och ministärernas öde var i regel beroende av denna grupp av obestämda och obundna, som fattade slutlig position först i plenisalen. De partier, främst socialister och kommunister, vilka upprätthöll en sträng disciplin och krävde enhetlig röstning växte sig visserligen efter hand starka, men ännu under åren före det andra världskriget var improvisationen, överraskningen, de personliga insatserna kännetecknande för de franska kamrarnas arbete.

Nu har, skriver Hamon, självständigheten och därmed det oförutsedda försvunnit ur fransk politik. Parlamentsledamöterna är marionetter, de protesterar, applåderar och röstar efter partistyrrelsens direktiv. Det är dessa styrelser som tillsätter och avsätter regeringar genom befallningar till ombuden i representationen. En talare ger icke längre uttryck åt en personlig uppfattning, han uppläser en av partiet utformad eller åtminstone godkänd deklaration. Inflytande uppnås inte genom våltaliga anföranden i kamrarna, utan genom en intelligent taktik på hemliga utskotts- och partisammanträden. Den offentliga debatten har därför förlorat det mesta av sitt intresse; den är icke ens en oratorisk uppvisning, blott en form för registrering av partiernas förut fastställda ståndpunkter. Detta konstaterande innebär, understryker Hamon, intet underkännande av systemet. Som överläggande organ har representationen förlorat sin betydelse, men den är av värde på annat sätt: ledamöterna vinner genom utskottsarbetet kunskaper som gör dem skickade för politiska poster av större vikt, den ständiga konfrontationen mellan partierna leder i någon mån till avspänning och ömsesidig förståelse.

Satillvida är denna tillspetsade karaktäristik utan tvivel riktig, som den franska parlamentarismen undergått väldiga förändringar under kort tid just på grund av de fasta partiorganisationernas ökade makt och den i samband därmed stående skärpningen av partidisciplinen. För tjugu eller trettio år sedan var partiernas sammanhållning mindre i Frankrike än exempelvis i England och Sverige. Nu är förhållandet det motsatta. Frankrike har gått förbi en rad andra parlamentariska länder på en utvecklingslinje som för alla stater med denna styrelseform är gemensam.

Den tendens till koalition av de tre stora partierna som kännetecknat den fjärde republikens parlamentarism analyseras också av Hamon. Han finner samlingsregeringen naturlig i Frankrike, liksom i flera andra efter kriget återupprättade demokratier, såsom Italien, Österrike och Tjeckoslovakien. Koalitionssystemet har sedan länge tillgripits under krig eller eljest i extremt svåra situationer; nu råder i de berörda länderna ett långvarigt krisläge, och samlingsregeringen blir därför den ordinära metoden att lösa styrelseproblemet. Antingen "driver man oppositionen att begagna illegala medel, eller också måste man införliva den med regeringen"; vid vissa tillfällen är det nödvändigt att välja "mellan en regering med mycket stor majoritet och en diktatur". Den starka motsättningen mellan partierna är icke ett skäl mot, utan ett skäl för en samverkan i regeringsställning. Ty medan valagitationen och — i mindre grad — parlamentsdebatterna vidgar klyftan mellan partierna, överbygges den genom de förtroliga och sakliga förhandlingarna i en krets av ministrar.

Härtill kommer, enligt Hamon, att den oerhörda maktkoncentration som utmärker den moderna staten — även då demokratin bevaras — främjar koalitionssystemet och gör en samlingsregering mera skickad att styra än en partiregering. Å ena sidan måste viktiga avgöranden träffas snabbare än förr; därav följer

att exekutivmakten får ökad betydelse och att endast en andel i denna kan tillfredsställa stora partier, som under äldre tid kunde nöja sig med att påverka parlamentets beslut. Å andra sidan leder de väldiga ingripanden som regeringen stundom måste genomföra lätt till utomparlamentariska aktioner från de på organiserade massor baserade riktningar som ej har medverkat till och därför ej känner sig solidariska med regeringsbesluten. Kort sagt: kompromissen är demokratis väsen; med statsmaktens ökning blir regeringen kärnan i systemet; därför måste utformandet av kompromisser ske redan i regeringen, icke blott i representationen.

Även på denna punkt är Hamons framställning säkerligen något överdriven för Frankrikes vidkommande; att den icke i allo är tillämplig på Sverige är uppenbart. Men de synpunkter som framförs stärker åsikten att på lång sikt den parlamentarism som överallt uppstått efter engelskt mönster är under avveckling och att demokratin i framtiden måste tillämpa samlingsprincipen, om den skall lyckas och om den skall fortleva.